

УДК 338.242

А.О. Олексієнко

ПВНЗ «Кіровоградський інститут регіонального управління та економіки»

Практика застосування фіксованого сільсько-господарського податку як одного з інструментів стимулювання сільськогосподарського виробництва

Охарактеризовано державну підтримку розвитку сільського господарства в сучасних умовах господарювання. Окреслено структуру державної фінансової підтримки суб'єктів господарювання в системі агропромислового комплексу. Охарактеризовано сутність непрямой державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників. Надано характеристику фіксованого сільськогосподарського податку. Наведено історичну довідку щодо впровадження ФСП. Визначено позитивні та негативні аспекти застосування фіксованого сільськогосподарського податку. Освітлено окреслені вченими та практиками напрямки реформування підсистеми прямого оподаткування сільськогосподарських товаровиробників.

державна підтримка розвитку агропромислового комплексу, спеціальні режими і механізми оподаткування, фіксований сільськогосподарський податок

Сільське господарство є важливою і специфічною галуззю господарського комплексу завдяки тому, що в системі АПК формується майже 70% продовольчих ресурсів і значна частина роздрібного товарообороту [2,с11].

Одним з основних завдань держави являється впровадження раціональної бюджетної підтримки.

Державна підтримка розвитку сільськогосподарського виробництва, інших галузей АПК, має бути спрямована на гарантування продовольчої безпеки країни, створення умов конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції, забезпечення захисту товаровиробників, що має велике значення не лише для аграрної сфери, а й для усього народного господарства України.

Основні положення сучасних теорій бюджетного регулювання та необхідності його здійснення в аграрному секторі викладено у працях зарубіжних вчених С. Аланока, Дж. Кейнса, Ж.Сея, Л. Штріве, Ш. Крамона, Л. Хоффманна, М. Трейсі. З-поміж досліджень окремі аспекти формування механізму бюджетної підтримки сільськогосподарського виробництва висвітлено у працях вітчизняних вчених-економістів О. Гудзь, І. Кобути, Ю. Лузана, О. Василика, К. Павлюк, С. Дем'яненка, С. Кваші, О. Могильного, Н. Сеперовича, О. Шевцова. В.Лаврука, І. Свідерської, М. Пугачова, С. Іваницької, О. Школьного та інших. Зважаючи на складність даної теми значна частина проблемних питань потребує докладнішого вивчення. Не розкритими залишаються напрямки державної підтримки сільськогосподарських підприємств із застосуванням спеціальних режимів оподаткування, зокрема справляння фіксованого сільськогосподарського податку, що і є метою й завданням нашого дослідження.

Розглядаючи структуру фінансової підтримки розвитку агропромислового комплексу на рівні держави вкажемо на переважання в абсолютному розмірі непрямой підтримки за допомогою спеціальних режимів і механізмів оподаткування над прямим бюджетним фінансуванням

Розвиток АПК здійснюється за рахунок видатків з бюджету: видатки на поліпшення земельних ресурсів, на сільськогосподарське виробництво, на діяльність і послуги в галузі сільського господарства, видатки на закупівлю сільськогосподарської продукції та техніки, а також на дослідження й практичні розробки в галузі сільського господарства.

Результатом є відмова від прямої бюджетної підтримки виробників, що спричинено неефективністю використання державної допомоги і додатковим навантаженням на споживачів, та підтримка протилежного напрямку, який передбачає підвищення доходів і купівельної спроможності. Така підтримка у нашій країні особливо актуальна. Оскільки за класифікацією ООН, якщо 60% витрат сімейного бюджету витрачається на харчування (а в Україні таких 75% населення), це свідчить про злиденні умови життя. Ця допомога перевищуватиме рівень державних витрат на реструктуризацію та списання податкових боргів, але вона буде спрямована на населення України, а не на неефективне виробництво [2, с 14].

Важливим є аналіз недоліків та переваг у процесі підтримки сільського господарства шляхом запровадження податкових пільг та надання пропозицій щодо раціональної підтримки вітчизняних виробників аграрної продукції.

Непряма державна підтримка забезпечується за допомогою спеціальних режимів прямого та непрямого оподаткування:

- запровадження спеціального режиму прямого оподаткування - фіксованого сільськогосподарського податку;

- функціонування спеціальних режимів та механізмів справляння податку на додану вартість в сфері сільського господарства.

Спеціальний режим оподаткування сільськогосподарських товаровиробників у формі фіксованого сільськогосподарського податку (ФСП) з'явився в порядку експерименту в 1998 році у трьох регіонах України: Глобинському районі Полтавської області, Старобешівському районі Донецької області та Ужгородському районі Закарпатської області, а з 1 січня 1999 року його було поширено на всій території країни.

У системі альтернативних податків ФСП посідає своєрідне і дуже специфічне місце. Пояснюється це кількома підставами. Так, по-перше, мета його запровадження, порівняно з іншими альтернативними податками характеризується більш чіткою та вузькою цілеспрямованістю – це підтримка сільськогосподарських товаровиробників, спрощення системи оподаткування саме в галузі сільського господарства. По-друге, йдеться про прямий реальний податок виключно з юридичних осіб, при цьому, аналізуючи особливості регулювання цього податку, ми дійдемо висновку, що законодавець передбачає спеціального платника (характеризується відповідним статусом чи певною діяльністю). По-третє, ФСП належить до категорії загальнодержавних. Проте він надходить до місцевих бюджетів, що й природно, оскільки діяльність щодо виробництва та переробки сільськогосподарської продукції здійснюється на території певних регіонів, при якій використовується метод часткового розподілу податку (податкове квотування).

Згідно з чинним законодавством зареєструватися як платники ФСП можуть ті особи, які відносяться до сільськогосподарських підприємств з різною організаційно-правовою формою, селянські та інші господарства, які займаються виробництвом (вирощуванням), переробкою та збутом сільськогосподарської продукції, а також рибницькі, рибальські та риболовецькі господарства, які займаються розведенням, вирощуванням і виловом риби у внутрішніх водоймах (озерах, ставках та водосховищах), у яких сума, одержана від реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки за попередній звітний (податковий) рік, перевищує 75% загальної суми валового доходу.

Отже, фіксований сільськогосподарський податок є важливим інструментом стимулювання сільськогосподарського виробництва, який зменшує податковий тиск на сільськогосподарських товаровиробників і на цій основі забезпечує стимулювання раціонального використання землі, нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції.

Крім вирішення основного питання – скорочення непосильного податкового навантаження на сільгоспвиробників – даний податок має й інші позитивні риси: зі звільненням фонду оплати праці від нарахування соціальних внесків з'явилися передумови для підвищення заробітної плати найманим працівникам та регулярної її виплати; фіксована величина податку, з одного боку, вимагає ефективного і раціонального господарювання, а з другого – надавала виробникам упевненості в їх роботі, стимулювала до нарощування обсягів виробництва, зростання рівня його прибутковості; спричинила скорочення витрат на ведення бухгалтерського обліку і складання податкової звітності.

Звільнення платників фіксованого сільськогосподарського податку від сплати внесків до державних цільових фондів забезпечило сільгоспвиробникам значну податкову економію, проте через її обмежену участь у формуванні коштів соціальних фондів, і насамперед Пенсійного, обернулося зниженням рівня соціального захисту зайнятих у галузі працівників.

Найвні недоліки спрощеної системи вимагали її перегляду і побудови досконалішого механізму оподаткування сільгоспвиробників, а законодавець обмежився лише коригуванням чинного механізму справляння фіксованого сільськогосподарського податку.

У 2009 році рівень податкового навантаження зріс порівняно з базовим 2004-им майже у 6 разів, то з 2010 року він збільшиться ще на 40 %. Це означатиме, що сільськогосподарська галузь повертається на загальні умови оподаткування (табл. 1).

Таблиця 1 - Оцінка змін у оподаткуванні ФСП в 2004 – 2010 роках

Показники, в розрахунку на 1 га ріллі	2004	2008	2009	2010
Фонд оплати праці, грн.	192	321	379*	448*
За умови незмінних правил оподаткування (оподаткування за правилами 2004 року)				
Навантаження на фонд оплати праці, %	0,2	0,2	0,2	0,2
Внески до соціальних фондів, грн.	0,38	0,64	0,76	0,90
Фіксований сільськогосподарський податок**, грн.	19,30	19,30	19,30	19,30
Сума обов'язкових платежів, грн.	19,68	19,94	20,06	20,20
З урахуванням фактичного стану оподаткування				
Навантаження на фонд оплати праці, %	0,2	22,92	29,76	36,4***
Внески до соціальних фондів, грн.	0,38	73,57	112,82	162,97
Фіксований сільськогосподарський податок**, грн.	19,30	5,79	5,79	5,79
Сума обов'язкових платежів, грн.	19,68	79,36	118,61	168,76
Відношення суми обов'язкових платежів до суми за незмінних умов оподаткування, разів	1,00	3,98	5,91	8,36

* обчислено з урахуванням запланованого зростання мінімальної заробітної плати.

** обчислено виходячи з середньої грошової оцінки 1 га ріллі.

*** на рівні базових ставок 2009 року.

Отже, запровадження ФСП як основного в системі оподаткування сільськогосподарських товаровиробників на певному етапі розвитку економіки України було обґрунтованим і дозволило врахувати специфіку сільськогосподарського виробництва при встановленні об'єкта оподаткування та строків сплати податку, що, в свою чергу, дало можливість спростити систему оподаткування та податковий облік, знизити податкове навантаження для підприємств аграрного сектору, стимулювати раціональне використання землі. Тобто, основною функцією чинної системи оподаткування, яка реалізується на сучасному етапі в аграрному секторі економіки, є стимулююча.

Продовження дії спрощеної системи оподаткування в 2010 році надасть суттєвого виграшу тільки прибутковим підприємствам. Для збиткових або нестабільно працюючих виробників доцільнішою може виявитися загальна система оподаткування з правом перенесення від'ємного значення об'єкта оподаткування підприємства на наступні податкові періоди.

З огляду на те, що термін дії ФСП є законодавчо обмеженим, а пряме оподаткування сільськогосподарських товаровиробників має значні недоліки, виникає необхідність пошуку шляхів удосконалення підсистеми прямого оподаткування сільськогосподарських товаровиробників. Вчені і практики виділяють два варіанти її реформування: перший - залишення комплексного прямого податку, який включатиме в себе декілька прямих податків, у тому числі податок за сільськогосподарські угіддя і податок на прибуток, другий - створення підсистеми прямого оподаткування, в якій передбачається окреме функціонування земельного податку, податку на прибуток та інших прямих податків.

Список літератури

1. Закон України «Про фіксований сільськогосподарський податок» від 17.12.98 р. № 320-XIV: [електронний ресурс]. Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>
2. Бабич І.В. Аналіз податкової системи і пропозиції до її вдосконалення/ І.В. Бабіч // Податки та бухгалтерський облік. – 2010. - №21 - С.10-18
3. Василик О.Д. Актуальні питання реформи системи оподаткування / О.Д. Василик // Фінанси України.– 2009. – №12 – С.79-86
4. Гривнак К. До уваги платників фіксованого сільськогосподарського податку/ К. Гривнак // Вісник податкової служби України. – 2008. - № 4. – С. 44-45.
5. Дулік Т.О. Фіксований сільськогосподарський податок як форма спеціального режиму прямого оподаткування сільськогосподарських товаровиробників в Україні/ Т.О. Дулік // Проблеми розвитку і вдосконалення фінансової системи. – 2009. – С. 87-92.
6. Костенко О. Щодо визначення платників фіксованого сільськогосподарського податку/ О. Костенко // Юридична Україна. – 2007. - № 10. – С. 62-66.
7. Тулуш Л. Д. Розвиток системи оподаткування сільськогосподарських товаровиробників в умовах членства України в СОТ / Л. Д. Тулуш // Облік і фінанси АПК. – 2008. - № 3. – С. 46-60.
8. Юшко С.В. Фіксований сільськогосподарський податок: історія та перспективи застосування/ С.В. Юшко // Фінанси України. – 2009. - № 11. – С. 63-72.

А. Алексеенко

Практика применения фиксированного сельскохозяйственного налога как одного из инструментов стимулирования сельскохозяйственного производства.

Охарактеризовано государственную поддержку развития сельского хозяйства в современных условиях хозяйствования. Очерчено структуру государственной финансовой поддержки субъектов хозяйствования в системе агропромышленного комплекса. Охарактеризовано суть непрямої государственной поддержки сельскохозяйственных товаропроизводителей. Подано характеристику фиксированного сельскохозяйственного налога. Наведена историческая справка относительно внедрения ФСН. Определены положительные и отрицательные аспекты применения фиксированного сельскохозяйственного налога. Освещено очерченные учеными и практиками направления реформирования подсистемы прямого налогообложения сельскохозяйственных товаропроизводителей.

А. Oleksienko

The practice of applying the fixed agricultural tax as a tool to stimulate agricultural production

Characterizes the state support of agriculture in the contemporary economy. Outlines the structure of state financial support for entities in the system of agriculture. Characterize the nature of indirect government support for agricultural producers. The characteristic of fixed agricultural tax. There are historical references to implement FAT. Positive and negative aspects of using the fixed agricultural tax. Lighted by scientists and practitioners outlined reform activities subsystem direct taxation of agricultural producers.

Одержано 14.04.10